

Drobnik Aranka

HAGYOMÁNYOS ÉS MODERN OKTATÁSI RENDSZEREK, TANÁRTÍPUSOK ÉS MÓDSZEREK

Traditional and modern education systems, teacher types and methods

Az Újvidéki Egyetem BTK Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéke október 24-én tanári továbbképzést szervezett az általános és középiskolai magyartanárok részére. A szakmai találkozón négy plenáris előadás hangzott el, majd ezek után a hallgatóság két szekcióra bomlott: az általános iskolai és a középiskolai tanárok szekciójára. A továbbképzés Lánicz Irén tanszékvezető előadásával kezdődött.

LÁNCZ IRÉN a legújabb nyelvtudományi diszciplínák ismertetésével kezdte előadását, melynek címe *A modern nyelvészet és a magyar nyelv tanítása*. A XX. századi nyelvtudomány több átalakuláson ment keresztül, így szükség volt annak tisztázására, mit is nevezünk tulajdonképpen modern nyelvtudománynak. Az elmúlt 40–50 évben a modern nyelvtudomány területén a generatív nyelvtudomány mellett a kognitív grammatika is jelentős irányzattá vált. Az előadó ennek az irányzatnak az alapfogalmait ismertette, és olyan tanácsokkal látta el a hallgatóságot, hogyan vonhatnak párhuzamot a tanórákon a hagyományos nyelvtani fogalmak és a kognitív nyelvészet terminológiája között, ezáltal bevonva a tanulókat a modern nyelvleírás új módszereibe. Szó volt tehát a mondatösszetevőkről, az alanyi és állítmányi rész megfelelőiről, a főnévi és az igei csoportról, arról, hogyan befolyásolja a szórendcsere a mondat értelmét, és milyen szerepe van ebben a fókusznek.

CSÁNYI ERZSÉBET *A posztmodern Hamlet* című előadásában Shakespeare műveit mint újraírható hagyományt mutatta be. A Shakespeare-filmadaptációkról számolt be, ezek közül pedig különös figyelmet szentelt Tom Stoppard *Rosencrantz és Guildenstern halott* című művének, amelynek filmes változatából egy részletet meg is tekinthetett a hallgatóság. Az előadás elején hangsúlyozta, hogy a posztmodern jegyek Shakespeare-nél is észrevehetők, például az intertextualitás, az önreflexió. Tom Stoppard művének főszereplői a Hamlet mellékszereplői, akik létezésük alapproblémáira keresik a választ. De akárcsak az ironikus nyelvhasználat, a nem egységes szubjektumok szerepeltetése, az önértelmezés is, a létkérdések körének magyarázata is posztmodern: véglegesség nincs, így végső válaszok sincsenek. A mű az abszurd dráma jellemzőit is magán viseli, így több szempontból rokonítható Beckett *Godot-ra várva* című drámájával.

A következő előadó HARKAI VASS ÉVA volt, aki Radnóti Miklós születésnapjának 100. évfordulója alkalmából a Radnóti-kultuszról és ennek hatásairól szólt. Radnóti Miklós életművének értelmezését, akárcsak József Attiláét, jelentősen befolyásolták bizonyos életrajzi elemek, mint például korai, tragikus haláluk. Egyes műveit azért hanyagolták el, mert mellékesnek tűntek a kialakult kultusz szempontjából. Ezért sokáig sürgető kérdés volt az, hogy mikor történik meg Radnóti életművének újraértelmezése. Ma már ez a mű megszületett, így Bori Imre és Pomogáts Béla kismonográfiái után egy részletes és átfogó monográfia jelent meg 2006-ban, melynek szerzője Ferencz Győző. Így a Radnóti születésnapjának 100. évfordulóján történő rendezvénysorozatokon már új kérdések válhattak a viták forrásává.

HÓZSA ÉVA és HORVÁTH FUTÓ HARGITA, a magyar nyelv és irodalom módszertanának tanárai diákjaikkal, DROZDIK-POPOVIĆ TEODÓRÁVAL, CINI ZOLTÁNNAL és KURCINÁK ÁRPÁDDAL bemutattak és elemeztek három vizsgaórát, amelyek modellként szolgálhatnak a gyakorló magyartanároknak. Az általános iskolai tanárok szekciója legelőször Jung Károly előadását hallhatta, amelynek címe *Mátyás király a magyar és a délszláv néphagyományban*. Az előadó röviden beszámolt arról, miként vált Corvin Mátyás a néphagyomány egyik leggyakoribb hőségévé, nemcsak a magyar, hanem más nemzetek néphagyományában is. Időben visszavezetett azokhoz a XVI. századi első forrásokhoz, melyek már kialakították azt a Mátyás-képet, mely a XVIII. század második felében még inkább erősödik. A Mátyás-hagyomány írásos emlékei között jelentős szerepet töltenek be a Mátyás királlyal kapcsolatos proverbiumok. Az *Egyszer volt Budán kutyavásár* proverbium azért is fontos, mert magyarázó mondája egy XIX. századi szerb kiadványban is megjelent. Az előadás során az ehhez a témához kapcsolódó új szakirodalmat is megismerhették a tanárok. CSEH MÁRTA az akadémiai helyesírási szabályzat változásait, újdonságait ismertette. HÓZSA ÉVA *A tankönyv választ minket?* című előadásában a hatodikos olvasókönyv néhány szövegének interpretációs lehetőségét mutatta be. A középiskolai tanároknak BENCE ERIKA *Az irodalom mint hálózatos szövevény* címmel tartott előadást. TOLDI ÉVA előadásában Sinkó Ervin életművének korszerű olvasási lehetőségeit taglalta. *Kép és szöveg korrespondenciája az irodalmi szövegekben* című előadásában HORVÁTH FUTÓ HARGITA a vizuális és a verbális kifejezés-mód érintkezését vizsgálta Ottlik Géza *Iskola a határon* című regényében.

A magyartanárok továbbképzésének második része november 21-én folytatódott. A szakmai találkozón három plenáris előadás hangzott el. Az első előadó, IVANOVIC JOSIP előadásának témája az interaktív pedagógia, illetve ennek előzményei, előadásának címe: *Bevezetés az interaktív pedagógiába*. A pedagógiai irányzatok rövid történetének ismertetése az interaktív pedagógia új szemléletét és módszereit világítja meg, melyek a kommunikációelméletre alapoznak. Az interaktív pedagógia középpontjában a diák mint oktatási alany (és nem mint ok-

tatási tárgy) áll, vagyis a nevelés a kétirányú kommunikációra épül, melyben az oktató tanár és a diák egyenjogú kommunikációs félként vesz részt. Az oktatási rendszereket is ennek alapján csoportosítják, a hagyományos oktatási rendszerek pedagógusa domináns fél a nevelésben, míg a modern oktatási rendszerek épp ezt igyekeznek elkerülni, az oktató a szerepét illetően megváltozik, közvetítővé válik, az óra passzív szereplőjévé. Így a heurisztikus és mentoros tanítási módszert alkalmazó tanár tanácsadó a felfedező ismeretszerzésben, mintát nyújtó oktató a példaadó oktatásban. A modern oktatási rendszerek közé tartozik még a team-oktatás, a projektoktatás, a problémamegoldó és a programozott oktatás, ezek módszerei az aktív tanuló érvényesülését tartják kulcsfontosságúnak.

BERTÓK RÓZSA *A tanár–diák reláció, korszerű tanítási modellek* című előadásának első része Elliot Aronson, a híres szociálpszichológus *A társas lény* című könyvére épült, vagyis az iskolai erőszak szociálpszichológiai háttéréről, az iskola intézményében kialakuló emberi kapcsolatok problémáinak ok-okozati összefüggéseiről szolt. A kutatások a következő problémákat vélték felfedezni a magyarországi iskolákban: a tanulók az iskolai intézmény ellen lázadnak, a diákok egymás közötti kommunikációja rossz, így gyakori a gyűlölködés, az unalom pedig a fölöslegesség érzését váltja ki belőlük. Mindennek következményeként jelentkezik az a magatartás, melyet az előadó Elliot Aronso szavainak idézésével fejezett ki hatásosan: „mások hibáztatása remek társasjáték”, azaz a tanulók körében hiányzik a felelősség vállalása. Bertók Rózsa a problémák megoldására az Aronso által javasolt mozaikmódszert ajánlja, melynek lényege a megfelelő csoportalkotás és a jól megszervezett feladatelosztás. Ezáltal a csoporttagoknak a gyenge pontok helyett inkább egymás erősségeire kell építeniük egy közös cél érdekében, és így csökken az egymás elleni agresszív viselkedés. Az előadás második részében Bertók Rózsa a tanár személyével foglalkozott, tanártípusokat sorolván föl, ami lehetőséget adott a részt vevő tanároknak arra, hogy gondolatban a maguk helyét is meghatározzák ebben a tipológiában.

A következő előadó, LÁNCZ IRÉN előadása kapcsolódik a továbbképzésen korábban elhangzott *A modern nyelvészet és a magyar nyelv tanítása* című előadásához, amelyben a kognitív nyelvészet alapterminusairól közölt fontos információkat. Ez az előadás továbbfűzte ezt a gondolatot, a szintaktika más területére térve át, az egyszerű mondat összetevőin kívül az összetett mondatot is a kognitív nyelvészet módszereivel vizsgálva. Az összetett mondatok csoportosítása eszerint eltér a hagyományos felosztástól, így például a kognitív nyelvészet szerint nem mellérendelő mondatfajtákat különböztetünk meg, hanem mondatviszonyokat, az alárendelő mondatokat „hogy” kötőszavas és vonatkozó mellékmondatú mondatokként definiáljuk, ez utóbbiakat kiegészítő és korlátozott vonatkozó mellékmondatokra osztva. A szóösszetételek csoportosításáról úgyszintén beszámolt az előadó, és igyekezett minden nyelvi jelenséget bő példatárral is alátámasztani.

A plenáris előadásokat követően a továbbképzés hallgatói megtekinthették a tanszéki könyvtár legújabb könyveit, és átvehették a Tanszék ajándékkönyvét, melyet az intézmény 50. évfordulójára adtak ki.

BENCE ERIKA *Városregények és -novellák a vajdasági magyar irodalomban* címmel tartott előadást az általános iskolai tanárok részére. Beszámolója középpontjában Herceg János *Módosulások* és Lovas Ildikó *Meztelenül a történetben* című műve állt, melyeket mint várostörténeteket az anekdotikus narratíva szempontjából vizsgált. Herceg János regényében az anekdotázás mint létforma jelenik meg, és két szinten történik: az elbeszélői és a szereplők szintjén. A történetmondások lényegében menekülést jelentenek a lakosok számára egy olyan világba, amely nincs. Az anekdotázás során nemcsak ismert történelmi alakok jelennek meg, hanem a „kistörténelem”, a magánmitológia hősei is, akiket sokszor a mese légköre is áthat. Lovas Ildikó regényében Szabadka története egy kollektív érzésben bontakozik ki, amelyet csak a szabadkaiak élhetnek meg. Ez az érzés egy intertextuális háló által is megfogalmazódik (szövegközi kapcsolata van a regénynek Kosztolányi *Pacsirtájával*, *Aranysárkányával*, a Csáth-novellákkal, Havas Emil műveivel, sőt Eötvös *A falu jegyzője* című regényével): keretek között élni, a létezés szabadsága nélkül.

KOVÁCS RÁ CZ ELEONÓRA *Szólások és közmondások* című előadását a témát felölelő legújabb szakirodalom ismertetőjével kezdte. Ezt követően az előadó szólás- és közmondásgyűjteményt osztott ki a résztvevők körében, és módszereket tanácsolt, hogyan magyarázza meg a tanár feladatok segítségével a közmondás és szólás közötti különbségeket. Majd tapasztalatcsere következett, végül a szólások és közmondások tanítására alkalmas feladatokkal ismerkedtek a továbbképzés résztvevői, amelyek akár más tanítási egységek körén belül is felhasználhatóak.

A középiskolai tanárok szekcióelőadásaiban KATONA EDIT a metaforához kognitív szempontból közelített, ISPÁNOVICS CSAPÓ JULIANNA *A bűn színrevitele* című előadásában Madách Imre és Csillag Károly szövegeinek összehasonlító vizsgálatát végezte el. A bácskai magyar irodalom előtörténetének egyik fontos szövege Csillag Károlynak a *Sátán útja* (1898) című alkotása. A szabadkai publicista művét Madách Tragédiája ihleti. A nagy előd szövegét folytatva Ádám útja mellé a dekontstrukció szellemében fogant sátáni utat helyezi. Csillag képcsoportsorozatának kultúrtörténeti nyersanyaga egy statikus drámaformát alakít ki, melyben a drámaiság nem az események bonyolult szövevényéből ered, hanem a szónoki beszéd, a hang, a zene, a látvány, a kép médiumának együttes működéséből bontakozik ki. Csillag Károly drámaformája és Sántán-értelmezése irodalmunk egyedi szövegkísérlete. UTASI CSILLA *Janus Pannonius költészete* a középiskolában címmel tartott előadást, és a költőnek a középiskolai olvasókönyvekbe bevalogatott verseit interpretálta.